

Obnova katecheze

Stručná historie katechetického hnutí
v Evropě od 30. let 20. století
do vydání
Všeobecného katechetického
direktoria (1971)

Marie Zimmermannová, 2010 - 2018

Podněty pro obnovu katecheze

- Zvýšení efektivity katecheze
- Sociálně – ekonomické změny ve společnosti
- Vývoj teologie (biblické a liturgické hnutí)

Ad 1)

Američtí vojáci a vojenští kaplanj: Během 1914-1918 si váleční kaplani všimli, že mnoho vojáků, kteří byli pryč ze svých domovů, neprožívají svoji víru. Často nenavštěvovali nedělní bohoslužby nebo nepřijímali svátosti, nedodržovali příkázání. Když se jich ptali na jejich víru, vojáci neodpověděli, nebo jejich odpovědi byly nesprávné. Kaplani vyhodnotili tuto situaci v roce 1920 a jako původce této situace označili nedostatečnost náboženského vyučování dětí. Proto doporučili reformu metod tohoto vyučování. To bylo hybnou silou k metodické reformě uvádění vzdělávacích teorií, které podporovaly metodologii učení činností. Tito teoretikové požadovali, aby se děti neučily pouze posloucháním, ale také konáním. Otázkou bylo, jaká metodologie bude nejlepší, aby mohla být aplikovatelná na učení se pravdám víry.

Ad 2)

Jungmann: Dnešní člověk se už nevidí jako někdo, kdo stojí bezprostředně ve vztahu k Bohem stvořené přírodě; žije ve světě, který je lidmi vymyšlený a ve kterém člověk ovládá přírodu. Člověk je sice nadále ohrožován světem, ale už ho nepovažuje za slzavé údolí. Temnota, ve které byl Bůh hledán a nalezen jako když dítě v tomto světě tápe ve tmě, je odsunuta. Bůh se ocitl ve velké dálce. Spolu s tím se ovšem zdá, že je oslabeno důsledné přemýšlení o křesťanském poselství. Svátky a slavnosti jsou v pozadí, jeví se jako zbytečné. Starobylé zvonění zvonů se sice stále ráno ozývá, ale je chápáno jako poetické přizdobení života, které člověk může samozřejmě docela dobře postrádat.

Pro širokou vrstvu křesťanů zůstává řád života církve i nadále určující. Církev je vnímána jako zástupkyně vyšší moci, jako posel Boží. Bylo by nebezpečné nedbat jejich zákonů, avšak odpovídají tyto zákony také skutečnostem dnešního života? (s. 10)

Není pochyb o tom, že existuje také křesťanství, které zůstává bez vnějšího vzhledu a které se vyčerpává jenom v následování příkázání hlásaných církví, jakési nevědomé nereflektované křesťanství. Je to křesťanství bez nadšení, které je žito v bázní a chvění a přitom ve věrné poslušnosti v podstatných věcech. (s. 12)

To, na co bychom v současnosti měli zaměřit pozornost, je péče nabízení dober víry tak, aby se nejevilo jako sdělování nesouvisejících jednotlivostí, nýbrž aby bylo její poselství hlášáno v jeho ucelenosti a síle, kterou má. Křesťanské poselství přišlo přece do světa jako radostné poselství a andělé o svaté noci zpívali o radosti, která je nabízena ne několika vyvoleným, ale celému lidu.

Ad 3)

Liturgické hnutí: vede k činné účasti věřících na slavení bohoslužby a souvisí se sebepojetím církve; výchova k vnímání symbolů a symbolického jednání

Biblické hnutí: Bible – základní pramen katecheze; překonávání instrumentalizace Písma – používání k dokládání pravd nebo našich závěrů

Hlavní etapy obnovy katecheze

1. Obnova metod (inspirace v pedagogice; 20. - 30. léta 20. stol.)
2. Obnova obsahu (kérygmatické hnutí: hlásání jádra křesťanského poselství)
3. Antropologické zaměření (interpretace zkušeností člověka, respekt k životní situaci člověka a k jeho psychologickému vývoji)
4. Ohled na sociální učení církve; čist znamení doby

Obnova metod: proběhla i v Československu; podíleli se na ní zvláště Dr. Kubíček, Dr. Tomášek a Dr. Hronek (Mnichovská metoda, Činná škola): názornost, srozumitelnost, přitažlivost, aplikace do života; činná účast dětí

Obnova obsahu:

Průkopník J. A. Jungmann (Rakousko, Linz): aby člověk osobně přijal evangelium, musí pro něj být „dobrou zprávou“; u nás byla v češtině na toto téma vydána péčí Apoštolské administratury brožurka *Rozvíjení radostné zvěsti při katechezi* v roce 1968; Německo: katechismus 1955, u nás ho prezentoval Klemens Tilmann

Joseph Colomb (Francie): věrnost Bohu a věrnost člověku; třídílný progresivní katechismus

Josef Andreas Jungmann, SJ (1889 – 1976)

- kerygmatický směr katecheze: změna metodologie nestačí, je třeba obnovit obsah, aby mohl být vzbuzen radostný zájem a radostná odpovědnost v prožívání víry.

1936: Die Frohbotschaft und unsere Glaubensverkündigung (The Good News Yesterday and Today 1962)

„Dnešní člověk se už nevidí jako někdo, kdo stojí bezprostředně ve vztahu k Bohem stvořené přírodě (přirozenosti); žije ve světě, který je lidmi vymyšlený a ve kterém je příroda člověkem ovládána. Světem je sice nadále ohrožován, ale už ho nepovažuje za slzavé údolí. Temnota, ve které byl Bůh hledán a nalézán jako když dítě v tomto světě tápe ve tmě, je odsunuta. Bůh se octl ve velké dálce. Spolu s tím se ovšem zdá, že je oslabeno důsledné přemýšlení o křesťanském poselství. Svátky a slavnosti jsou v pozadí, jeví se jako zbytečné. Starobylé zvonění zvonů se sice stále ozývá ráno, ale je to chápáno jako poetické přizdobení života, které člověk může samozřejmě docela dobře postrádat.

Pro širokou vrstvu křesťanů zůstává řád života církve i nadále určující. Církev je přece vnímána jako zástupkyně vyšší moci, jako posel Boží. Bylo by nebezpečné nedbat jejích zákonů, ale odpovídají tyto zákony také skutečností dnešního života? (s. 10)“

„Vídeňský farář nachází mezi dvaceti katolíky pouze jediného, který se svou vírou zabývá skutečně vážně, zatímco mnozí se otočili k církvi zády a jejímu životu se víceméně odcizili“.

„To, na co bychom v současnosti měli zaměřit pozornost, je péče o správný způsob nabízení toho, co máme od Boha. Dobro víry musí být nabízeno tak, aby se nejevilo jako lhostejné sdělování jednotlivostí, nýbrž má být ukázána její ucelenost a síla, kterou má.“

Joseph Colomb (Francie, 1902 - 1979)

- návrat ke zdrojům víry: Písmo, liturgie, nauka. Za čtvrtý zdroj svědectví (lidskou zkušenost): věrnost Bohu a věrnost člověku
- akt víry je odpovědí Bohu a ne odpovědí na objektivní ustanovení: cílem katecheze je živá a dynamická víra v Boha (rozlišení nauky, ve kterou věříme, a aktu víry jako věrnosti)
- katecheze je službou církve
- Katechumenátní model katecheze

„O zralosti víry je možné hovořit v každém věku. Víra je „dospělá“, pokud člověk plně odpovídá na přijatou milost celým svým bytím. Svatost či zralost víry se v tomto smyslu týká každého věku. Je třeba říct, že v církvi jsou lidé dospělí, ale ve víře na úrovni dětí, období dospívání a také zralosti.“

S J. A. Jungmannem se vzájemně doplňovali

Mezinárodní katechetické studijní týdny

- JOHANNES HOFINGER, SJ (1905-1984)
- Jsou ústředními událostmi novodobého katechetického hnutí
- Formulovaly to, co se v katechetickém hnutí dosud událo

Mezinárodní katechetické studijní týdny

- Celkem 6 týdnů (1959 Nijmegen; 1960 Eichstätt, 1962 Bangkok; 1964 Katigondo; 1967 Manila; 1968 Medellin)
- Tři zvláštní aspekty společné všem týdnům:
 - Mezinárodní charakter
 - Misionářský charakter
 - Vliv na další události v církvi

Mezinárodní katechetické studijní týdny

- Katechetické týdny byly sérií pokusů jednat o jasně definovaných problémech a aspektech katecheze
- Vzájemně na sebe navazovaly a rozvíjely myšlenky předchozích

1959 Nijmegen * Holandsko Liturgie a misie

- zaměřen na liturgii, dospěl k potřebě řešit katechetické otázky

1960 Eichstätt * Německo

Katecheze a misie

- Naše cíle: formulace základních principů novodobé katecheze (její identity)
- Naše odpověď: vedení k proměně srdce vyjádřené v životě; k odpovědnosti za svět; ke sdílení víry s druhými lidmi
- Naše metody: Boží metody – tj. hlásání Božího díla na zemi; zdrojem víry jsou liturgie, Bible, systematické vyučování a svědectví křesťanského života; přizpůsobení se myšlení lidí; uvádění do živého společenství věřících

Základní principy moderní katecheze

Katecheze plní úkol hlásat Boží poselství o spáse všem lidem a pomáhá lidem, aby ho přijali a stali se učeníky, kteří o něm svědčí. Získává lidi pro Krista a sjednocuje je s ním (připojuje je k němu).

Katecheze hlásá (dovzdělává) milostiplnou lásku Otce k nám a Evangelium o Božím království.

Katecheze je kristocentrická. Reflektuje naplnění Otcovy lásky v a skrze Krista.

Katecheze hlásá, že Kristův život a dílo pokračuje v církvi skrze Ducha Svatého a službu jeho pastýřů.

Katecheze dovzdělává, že bohoslužba je srdcem křesťanského komunitního života. Bohoslužba je primárně zaměřena na modlitbu Boží. Zároveň je nejvyšším vyjádřením katecheze. Katecheze vede k bohoslužbě a ve svém životě z bohoslužby vychází. Bohoslužba je nevyčerpatelným zdrojem víry, milosti a apoštolátu.

Naše odpověď:

Katecheze nás učí odpovídat na Boží povolání vnitřní proměnou srdce, která je vyjádřena v životě víry a naděje a lásky zachovávaním jeho přikázání. (První odpovědí člověka na poselství spásy je jeho vnitřní proměna srdce, kterou evangelium považuje za absolutně nezbytnou ke vstupu do Božího království. Teprve přijetím Krista, které musí učinit jak katechumen, tak křesťan, lidé poznají Boží lásku, které je uchrání od hříchu. Lítost nad hříchy a naplněním radostí z poznání svého Spasitele jsou lidé schopni dodržovat přikázání lásky. „Člověk, který miluje Boha je člověkem, který dodržuje přikázání, která má ode mne (J 14, 21).

Katecheze činí křesťany vědomí si své odpovědnosti za svět a za zlepšení jeho podmínek.

Katecheze vede křesťany ke sdílení víry s druhými lidmi (stimuluje misionářského ducha

Naše metody:

Katecheze následuje Boží metody hlásáním „báječného díla Božího“, které ukazuje sílu pravdy a zvláště lásky, když jsou propojeny. Ta dokáže pohnout srdcem a inspiroval celý život.

Katecheze zdůrazňuje čtyři zdroje víry: liturgie, Bible, systematické vyučování a svědectví křesťanského života Katecheze se přizpůsobuje životu a myšlení lidí, ukazuje dvojitý ocenění: jejich chvályhodných náhledů a zvyků a integruje je harmonicky do křesťanského způsobu života. Katecheze se snaží rozpoznat zvláštní charakter, způsob myšlení, názory, zvyky a kulturu svých katechumenů. Katecheta se orientuje podle psychologie příslušné věkové skupiny, pohlaví a zvláštních životních podmínek. Katecheta pracuje pod vedením Ducha svatého.

Katecheze uvádí katechumeny do živého společenství a pomáhá jim zapustit v něm kořeny. Život víry je životem ve společenství věřících. Apoštolové dostali svoji formaci ve společenství s Kristem, který je shromáždil kolem sebe jako rodinu Boží. (Sk 2, 41). Tito lidé byli inspirováni Duchem Božím. Naši domov ve společném životě prvotní církve Stejně tak věřící dnes by měli přivítat a „obejmout“ nově pokřtěné.

1962 Bangkok *Thajsko

- Jednoduchý, méně publicity, setkání odborníků, více studijní; významné výsledky
- Hlavní cíl: studovat způsoby, jakými je možné aplikovat závěry z Eichstättu do praxe v misiích: jak přivádět lidi k víře (nelze ji předpokládat)
- Náčrt procesu zrodu a uvádění do víry: tři stádia pre-evangelizace, evangelizace a řádná katecheze (katechismus pro katechumenát)
- zaměření na katechezi dospělých

Johanes Hofinger, člen Východního asijského pastorálního institutu v Manile, charakterizoval týden v Eichstättu jako jedinečnou příležitost k setkání vedoucích osobností katechetiky a katecheze ve světě a vyjádřit charakteristická východiska katechetické obnovy a navrhnout jejich základní aplikovatelnost a užitečnost v misijní situaci. Studijní týden v Bangkoku na to měl navázat a studovat způsoby, kterými budou principy moderní katechetiky aplikovány v misiích.

Body k řešení, které byly účastníkům zaslány předem:

- Hlavní obtíže katechetického apoštolátu v misiích
- Misijní hodnota moderní katecheze
- Jak přizpůsobit moderní katechezi zvláštním misijním podmínkám ve Východní Asii
- Katechetické problémy v katechumenátu
- Nezbytnost formace ke katechetickému apoštolátu
- Jak podpořit vzájemnou spolupráci na poli misijní katecheze

Způsob práce odpovídal složení účastníků (odborníci v katechezi): nebyly žádné přednášky, ale každý měl 5 – 10 minut na to, aby se připravil na vstupní uvedení do problému, který byl diskutován. Konala se celkem dvě tříhodinová setkání denně s 15 minutovými přestávkami

Postup:

1. Katechetická situace ve Východní Asii
2. Katechetická obnova a její misijní hodnota
3. Náčrt procesu misionářského hlásání (kázání)
4. Prekatechumenát a katechumenát, katechismus pro katechumeny
5. Nezbytnost formace pro katechetický apoštolát
6. Vzájemná spolupráce na katechetickém poli

Důsledky principů moderní katecheze:

- Moderní katecheze je založena na univerzálně cenných teologických principech a na analýze lidské přirozenosti mužů a žen
- Není žádný důvod k tomu, aby se rozvíjela speciální misijní katecheze
- Nová situace klade nároky na učitele náboženství, aby se soustředili na velmi podstatné věci křesťanské zprávy, aby prezentovali náboženství jako hodnotu a vyjádřili jeho důležitost pro život

1964 Katigondo * Uganda

- Závěry (reakce na konstituci SC a dekretu o médiích)
 - Požadavek na spolupráci s protestantskými církvemi na překladech Bible
 - Symboly v liturgii: požadavek revize obřadu mše svaté
 - Udělování biřmování v jednom ritu spolu se křtem, delegace na kněze
 - Postní doba pro křesťany: čas k prohloubení svátostného života a křesťanského závazku
 - Kvalita katechetické formace kněží (5 bodů)
 - Podpora práce PMD – pomoc pro formaci katechetů
 - Spolupráce s protestanty na tvorbě náboženských pořadů v rozhlase

1967 Manila * Filipíny Důsledky II. VS v misiích

- Veřejný obraz církve ve světle ideálů II. VS
- Nezbytná potřeba mít teologii plurality náboženství v misii církve v tomto kontextu
- Přístup k osobám jiné víry a nevěřícím
- Náboženství a kultura
- Obnova obsahu katecheze
- Praktická obnova katecheze
- Sociální dimenze katecheze
- Nové přehodnocení metod apoštolátu

Obraz církve ve společnosti: obdivovaná za přínos ke vzdělání a sociální práci v minulosti; vnímána na okraji společnosti; konverze k církvi znamená vytržení z kulturního života země; často vnímána jako gheto soustředěné na obranu svých privilegií než na budování lidského společenství

Veřejný obraz církve ve světle ideálů II. VS:

Církev má žít jako znamení a manifestace spásy nabízené celému lidstvu Bohem v Ježíši Kristu a svatém Duchu

Církev má znovuobjevit dimenzi společenství, dialogu, kolegiality, svobody a nezištné služby

Církev má sdílet naděje a obavy dnešního světa, ale také spolupracovat se všem lidmi dobré vůli na budování lidského společenství bratrství, rovnosti spravedlnosti a míru.

Církev má svědčit o Kristu v každé době přitažlivým a přijatelným způsobem

Nezbytná potřeba mít teologii plurality náboženství v misii církve v tomto kontextu:

Nevytrhovat totálně lidi z jejich prostředí a kulturních tradic

Základní křesťanský přístup: zkoušet různé fáze realizace křesťanského tajemství: vtělení, vykoupění a naplnění (dovršení). Křesťanství se má vtělit do náboženství ve všem vyjma hříchu. Poté má očistit a proměnit lidství smrtí a zmrtnýchvstáním a nalézt své naplnění v církvi. Církev musí opustit rétoriku, která odsuzuje, staví do opozice a zavrhuje jiná náboženství.

Přístup k osobám jiné víry a nevěřícím:

Náboženství a kultura

Obnova obsahu katecheze

Praktická obnova katecheze

Sociální dimenze katecheze

Znovupřehodnocení apoštolských metod

1968 Medellin * Kolumbie

- je třeba analyzovat situaci života lidí a angažovat se v aktivitách, které ji přetvářejí – katecheze by byla nesmyslnou, kdyby se nevztahovala k dílu spásy;
- katecheze je více než opakování křesťanského poselství: je interpretací životních situací lidských společenství ve světle Kristovy smrti a zmrtvýchvstání
- pastorační aktivity církve musejí být výrazně evangelizační; nelze předpokládat víru, dokud to nebylo ověřeno
- nelze uvažovat o univerzální katechezi monolytického typu: je třeba podpořit jednotu církve v její rozličnosti
- metodu a obsah katecheze nelze oddělovat

Všeobecné závěry:

- 1) Výchova ve víře dospělých (dnešních) a mladých lidí (budoucích dospělých) je základním úkolem misie církve. Neplnit ho by bylo zradou církve na lidstvu.
- 2) Problémem, před kterým stojí katecheze v misijních zemích je: přijmout minulost, vložit ji do přítomnosti a hledět směrem k budoucnosti.
- 3) Pojmenování rychlých změn latinskoamerického kontinentu: ekonomické, demografické, sociální a kulturní.
- 4) Úkoly těch, kteří jsou zodpovědní za katechezi:
 - 1) podporovat evoluci tradičních forem víry a přinášet nové formy
 - 2) evangelizovat a katechizovat velké množství obyčejných lidí, často nevzdělaných a zároveň uspokojit i studenty a inteligenci
 - 3) očistit tradiční formy, ksrze které měla církev vliv a zároveň objevovat nové způsoby, jak ovlivňovat současnou společnost, která je stále více sekkularizovaná
 - 4) užívat všechny zdroje církve v souladu s těmito úkoly
- 5) Je třeba zpracovat společný dokument všeobecného charakteru o obnově katecheze
- 6) Je třeba vyjádřit požadavek pluralismu v pastoračním úsilí; ocenit bohatství existující v rozličnosti výchozích bodů a forem katecheze. není představitelné vytvořit univerzální katechezi monolitického typu. Vzhledem k pluralismu musí být znamením života a energie, požadavky a nové typy jednoty vyjádřeny

novými formami slov. Mezinárodní spolupráce a výměna zkušeností by měla **podpořit jednotu víry v rozličnosti.**

7) Pastorační aktivity církve musejí být evangelizační, aby skutečnost víry nebyla předpokládána, dokud nebude ověřena. Hlásání evangelia nemůže být redukována na slova, ale evangelium musí být ohlašováno viditelnými znameními přijatelnými pro dnešního člověka. Takové hlásání sestává ze svědectví života odpovídajícího službě lidstvu a z podpory lásky a jednoty.

8) xxx

9) xxx

10) xxx

11) xxx

12) xxx

13) xxx

14) xx

15) xx

16) xx

Studijní týdny - shrnutí

- kerygmatická fáze (poselství o spáse; christocentrismus)
- antropologická fáze (rozlišení etap obrácení k víře a uvádění do víry; ohled na psychologické a životní potřeby člověka)
- politická fáze (podíl na utváření spravedlivějšího světa – zvláštní prohloubení antropologické fáze)

Příprava VKD z roku 1971

- Přípravná fáze
- Jednání na II. VS
- Zpracování a schválení textu VKD

Předpřípravná fáze

- I. vatikánský koncil: požadavek jednotného katechismu pro děti pro celou církev
- **x** návrh na vypracování všeobecného jednotného direktoria: umožní pluralitu katecheze pro různé třídy dětí a pro dospělé: dá povinná pravidla a všeobecné normy pro místní katechismy

První návrh obsahu:

formulace základních pravd víry a morální učení; formulace modliteb, které je třeba umět zpaměti

pravidla pro místní katechismus -

vše má být vztaženo k věřících latinského ritu a také s víře orientálního ritu

Návrhy na jednání II. VS

- přeložený návrh byl upravován a přepracováván; diskuse byly dramatické
- výsledek: návrh nebyl zařazen do sněmovních dokumentů; v článku 44 dekretu o službě biskupů bylo uloženo zpracovat direktář pro katechetickou výchovu křesťanského lidu

Po II. VS – příprava a vyhlášení VKD 1971

- využity závěry z Medellina
- obeslány biskupské konference: požadavky na obsah VDK (které otázky a problémy má řešit)
- na základě toho bylo vypracováno 12 témat a otázek k nim